

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Bezuinigingen in het onderwijs zijn eerder speldenprikje dan doodsteek: hoe de kern van de zaak door actievoerders teniet wordt gedaan

Kasbergen, P.

Citation

Kasbergen, P. (2003). Bezuinigingen in het onderwijs zijn eerder speldenprikje dan doodsteek: hoe de kern van de zaak door actievoerders teniet wordt gedaan. *Bestuurskundige Berichten*, 18(3), 19-20. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3211073>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3211073>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Van een zuilenmaatschappij naar een marketingcratie

Is een tomaat rood? "Wat is rood?", zou je jezelf af kunnen vragen. Eeuwenlang heeft men zich met dergelijke filosofische vragen bezig gehouden. Men heeft er hele avonden over gedebatteerd, totdat er een universele klassering ontstond. Op een bepaald moment maakte men de afspraak dat rood al het licht was dat tussen twee bepaalde golflengtes lag. De kleur had haar charme verloren en was gedegradeerd tot een simpel natuurkundig gedefiniëerde klasse. De (voornamelijk filosofische) kwestie over wat nu juist niet rood was, werd eigenlijk overbodig.

Speelt dit zich ook af in een beleidsvormend proces binnen de politiek? Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het allereerst zinnig te kijken naar de verschillende manieren hoe beleid tot stand komt. Rosenthal e.a. gaan in hun boek 'Openbaar Bestuur' uit van twee verschillende manieren: de analytische en de politieke zienswijze op beleid (Rosenthal, e.a., 1996: 83). Nu gaat die analytische visie uit van een zorgvuldig geplande wetenschappelijke benadering, waarin de (door wetenschappelijke studie) gekozen middelen worden ingezet ter bestrijding van het probleem; hier is de definitie een wetenschappelijke kwestie.

De tweede visie, die van politieke strijd, gaat uit van een incrementeel proces. Het uiteindelijke beleid is hierin het resultaat van voortdurende politieke strijd tussen partijen. In dit betoog is enkel de tweede interessant, omdat juist daar de definitiekwestie van belang is. Stone geeft in haar boek 'Policy Paradox' aan dat in dit model deze definitiekwestie, beïnvloed door ambiguïteit en strategisch informatie-management, van groot belang zijn, omdat je zo het debat kunt winnen en daarmee de beleids-maatregelen naar jouw hand kan zetten (Stone, 1997). Dit heeft tot gevolg dat rood in de wetenschappelijke zin, niet altijd rood in de politiek zin van het woord hoeft te zijn. Om een voorbeeld te noemen: de werkloosheidscijfers van de VS zijn, naar eigen zeggen, altijd laag. Compleet met cijfers kon het worden beargumenteerd. Interessant detail hierbij was echter dat men in de VS iedere werkloze na een periode van drie jaar niet meer registreert in tegenstelling

tot het systeem in Europa. Zo hanteert men dus twee totaal verschillende definities voor hetzelfde begrip. "What's in a name?", zou je zeggen.

Een actueler voorbeeld, ook nog dicht bij huis, is het standpunt over de oorlog in Irak van de PvdA. Zo was Wouter Bos tegen de oorlog, iets waar hij consequent in de formatie aan vasthield. Toen de oorlog echter uitgebroken was, koos hij de kant van de geallieerden. Hij bleef echter tegen de oorlog. Hiermee maakte hij en het CDA (althans, dat dacht hij) en zijn eigen achterban blij. De ambiguïteit die Stone beschrijft in haar boek bood Bos niet de gewenste oplossing.

Elf jaar geleden stond het kabinet Lubbers voor eveneens moeilijke beslissingen. Gewapend met het Akkoord van Wassenaar en de no-nonsense instelling werd er een pakket aan maatregelen genomen welke niet

altijd even populair waren. Sommige maatregelen waren electoraal zéér negatief, immers wie wil nou een premier die de lonen gaat matigen? Het verschil tussen de beide voorbeelden is, zoals zojuist aangegeven, groot. Je hebt het Akkoord van Wassenaar wat (vrij) helder was gedefiniëerd en de ambiguïteit oplossing voor het Irak probleem van de PvdA. Beide problemen werden breed uitgemeten in de media. Het verschil, buiten de definiëring, zit hem echter ook in de gevolgen van de oplossingen voor de publieke opinie. Het Akkoord van Wassenaar had zware negatieve gevolgen voor de publieke opinie over de regering, maar de win-win situatie van Bos had juist voor Bos positieve gevolgen in het vooruitzicht. Je kunt dus eigenlijk spreken van een soort marketingwaarde van een oplossing: iedere oplossing die men voor handen heeft, heeft specifieke uitwerkingen op de publieke opinie. Is die marketingwaarde van oplossingen van invloed is op de oplossingskeuze van politici?

Eén van de gevolgen van de aanname dat een beleidsproces een politieke strijd is, is dat er compromissen dienen te worden gesloten. Hiermee komt de marketingwaarde van de van tevoren gekozen oplossing van een partij maar ten dele uit. Een besluit dat bijvoorbeeld genomen wordt door drie partijen heeft een totaal andere marketingwaarde dan die van een oorspronkelijke oplossing.

Hoe komt de boodschap over?

Bezuinigingen in het onderwijs zijn eerder speldenprikje dan doodsteek:

Hoe de kern van de zaak door actievoerders teniet wordt gedaan.

Er gaat zelden een demonstratie of protestactie voorbij waarvan ik het doel niet steun. Ik zie echter telkens weer hoe de middelen die mensen gebruiken het doel voorbijstreven en argumenten door gebrek aan nuance hun kracht verliezen. In het geval van de bezuinigingen in het onderwijs, en meer specifiek het hoger onderwijs, sta ik weer achter de studenten die in de bres springen. Sterker nog, ik heb zelf op 12 november vorig jaar nog meegelopen in een demonstratie tegen de bezuinigingen. Maar toch wil ik een ander licht op de zaak werpen en uiteenzetten hoe in mijn optiek strijden voor een goede zaak vechten tegen de bierkaai blijft, wanneer een standpunt niet op een verantwoorde manier naar voren wordt gebracht.

Naar aanleiding van het studentenprotest van 13 maart jongstleden tegen bezuinigingen in het onderwijs ging ik een kijkje nemen op de website (www.12november.nl) van platform 12 november (vernoemd naar de dag waarop vorig jaar ook een studentendemonstratie werd gehouden). Dit platform had voor 13 maart een manifest gemaakt wat mensen konden ondertekenen. Met enige scepsis benaderde ik het werkje en al bij de titel werden mijn vermoedens bevestigd, het betrof hier een tegengeluid waar de ambtenaren op OC&W nauwelijks wakker van zullen liggen. 'Geef het hoger onderwijs een toekomst!!!', luidde de titel. Ik kan de heren en dames actievoerders geruststellen, het hoger onderwijs zal (voorlopig) blijven voortbestaan. Flauw van me om de titel op dergelijke manier te benaderen, maar misplaatste dramatiek is wat mij betreft kenmerkend voor vele tegengeluiden waaraan in principe een goede zaak ten grondslag ligt. Het lijkt een strategie van actievoerders om aandacht te trekken door in extremen te verhandelen, maar meer dan tijdelijke aandacht krijg je er dan ook niet mee.

Tegengeluiden zoals demonstraties gaan onvermijdelijk gepaard met generalisaties en ongefundeerde oneliners, neveneffecten die het al diffuse standpunt van een menigte actievoerders er niet krachtiger

op maken en het effect van demonstraties danig verzwakken. Daar je niet hele verhalen op een protestbord kan schrijven zal je op een andere manier moeten proberen om je standpunt genuanceerder te brengen, zodat het aan kracht kan winnen. Een zeer beproefde methode om echt iets

gedaan te krijgen is een duidelijke leider te hebben, iets waar het tegenwoordig vaak aan schort als er een demonstratie plaatsvindt. Om een gevoel wat onder velen leeft ook echt over te brengen op politici of ambtenaren moet een groep een leider hebben die standpunten rond de tafel uiteen kan zetten, borden met een kreet als 'Nijs is slecht voor het onderwijs' erop is niet genoeg. Veel protestorganisaties, zoals Greenpeace, hebben begrepen dat optochten met borden even de aandacht trekken, maar dat een paar permanente lobbyisten alleen bij een orgaan als de VN meer gedaan krijgen dan tienduizend actievoerders bij elkaar.

Hennie Hoenderbos

"Het ontbeert actiegroepen aan leiders die meer kunnen dan het roepen van oneliners."

Een mooi voorbeeld van hoe een actiecomité de plank volledig mis kan slaan wanneer ze een standpunt moet communiceren naar de achterban wordt gegeven door het al eerder genoemde platform 12 november. Naast de geweldige titel van hun manifest bedienen ze zich twee alinea's later van de volgende tekst. 'Deze bezuiniging (van 1,9 miljard, bedacht door ambtenaren van

maatregelen zou al desastreus zijn. Wij zijn verbijsterd dat er in ons land hoge ambtenaren zijn die zo'n belachelijk voorstel in alle ernst durven te doen.'

Op de plek waar een prachtig betoog had kunnen staan over de verontwetenschappelijking (nieuw woord voor het jaar 2003?) van het academisch onderwijs, wordt nu vermeld waarom ambtenaren juist wél op het hoger onderwijs kunnen bezuinigen. Omdat de algemene welvaart in Nederland is gestegen, is studeren al lang niet meer alleen weggelegd voor de welgestelden onder ons. Wat tegenwoordig doorslaggevend is voor een academische carrière is simpelweg ambitie, intelligentie of het milieu waarin je bent opgegroeid. Studeren is tegenwoordig grotendeels een keuze en aan die keuze mogen best gevolgen in de vorm van een studieschuld vastzitten. Een studie is een vorm van investeren in je toekomst en aangezien je na je afstuderen bijna verzekerd bent

"Studeren is tegenwoordig grotendeels een keuze en aan die keuze mogen best gevolgen in de vorm van een studieschuld vastzitten."

Financiën, red.) zou op de studenten verhaald moeten worden. Concreet betekent dat het einde van de OV-jaarkaart, geen bekostiging van de masterfase, een verdubbeling van het collegegeld en de afschaffing van de studiefinanciering als gift. Niemand kan dergelijke voorstellen serieus nemen, maar zelfs één van deze

van een goede baan kun je dan fijn je studieschuld afbetalen. Waar de echte verloedering in het hoger onderwijs wat mij betreft ligt is het gebrek aan interesse en initiatief bij studenten, maar dat zijn nu juist zaken die niet in geld uit te drukken zijn. Wanneer een actiecomité al niet in staat is om een

genueanceerd en doordacht standpunt aan haar achterban over te dragen hoeft ook niet verwacht te worden dat actievoerders serieus genomen worden.

Los van de hele technische discussie over bezuinigingen in het hoger onderwijs hoop ik enigszins duidelijk te hebben gemaakt dat het platform 12 november graag rept van de spreekwoordelijke doodsstek voor het hoger onderwijs, terwijl de bezuinigingen toch meer iets weg hebben van een speldenprikje (zeker omdat dermate radicale bezuinigingen zoals voorgesteld nooit zullen plaatsvinden in Nederland). Het platform 12 november heeft hiermee onbewust een prachtig voorbeeld gegeven van hoe het niet moet. Bombastisch taalgebruik hebben politici in Nederland al lang geleden afgeleerd en niet zonder reden. Door - in tegenstelling tot de kudde - als organisatie achter een menigte demonstranten wél enige nuance in een standpunt aan te brengen wordt zo'n organisatie in ieder geval serieuzer genomen en is wellicht de georganiseerde demonstratie ook meer dan kortzichtig geschreeuw.

Peter Kasbergen

Gedrukt met medewerking van de Rijksoverheid.

Generaliserend, storend, of juist stimulerend? Breng ons op de hoogte van uw mening over dit artikel en andere stukken in het algemeen. Lever uw reactie aan voor de volgende editie van Bestuurskundige Berichten door het voor 15 augustus te mailen naar bil@fsw.leidenuniv.nl of langs te brengen in de kamer van de B.I.L..

"Zeg wat moet ik nou met die Aviaire Influenza?!"

Wat een vraag is dat! Of ik iets over de vogelpest wil schrijven, omdat dit onderwerp zo mooi past binnen het thema van deze Bestuurskundige Berichten 'Crises'. Voor een net afgestudeerde bestuurskundige en beginnend beleidsambtenaar (rijkstraine) is dat nog niet zo eenvoudig. Er zijn veel manieren om naar een crisis zoals de vogelpestuitbraak in Nederland te kijken. Ik kan proberen een feitelijke weergave van de gebeurtenissen te geven (saai!), de maatschappelijke ontwikkeling eromheen (lees zelf de krant maar), een bestuurskundig theoretische reflectie? Daar studeren jullie zelf voor. Nee ik kies ervoor te beschrijven hoe het is om zelf binnen zo'n crisisorganisatie mee te werken.

Binnen het ministerie van LNV ben ik sinds kort werkzaam op de directie Voedings- en Veterinaire Aangelegenheden. Op het moment van uitbraak van de vogelpest in Nederland was deze directie bezig met het afronden van een ander incident; met dioxine vervuuld varkensvoer. In de laatste week van dit incident mocht ik meedraaien, zodat de 'echte' beleidsmedewerkers hun eigen werk weer konden oppakken. Die vrijdagmiddag wordt het dioxineteam opgedoekt. Terwijl de groep borrelt, wordt een AID-er (Algemene Inspectiedienst) uit het team gebeld. Er is een pluimveehouderij waar alle (!) kippen binnen enkele dagen zijn doodgegaan. Het vermoeden is dat dit een geval van vogelpest is. Je begrijpt vast wel dat ik het niet erg vond hier met mijn neus bovenop te staan!

Dat weekend (28/2) is binnen LNV door een relatief kleine groep ervaren en deskundige mensen hard gewerkt en zijn veel acties uitgezet zoals een landelijke stand-still. Die maandag is in een aparte gang een crisisorganisatie opgezet met zo'n 30 personen. Een deel van deze mensen (het beleidsteam) coördineert alle beleid dat vanuit LNV voortkomt en leunt daarbij op de inzet van vele tientallen medewerkers van de verschillende directies en uitvoeren de organisaties van LNV (zoals de RVV, AID en Laser). Ook is een vraag en antwoordteam (VAT) ingesteld, dit team zoekt antwoorden op de moeilijkere vragen die bij de telefooncentrale binnenkomen.

Zelf ben ik in het kennis en informatieteam (KIT) gestopt. Wat dit

"Het is fascinerend te zien hoe snel, in tijden van crisis beleid gemaakt kan worden"

team precies zou doen en hoe dit team zou werken, stond nog niet vast. Het was de bedoeling dat wij o.a. ter

Net als zijn voorganger Brinkhorst, heeft ook minister Veerman te maken met ruiming.

ondersteuning van het beleidsteam informatie zouden aanleveren. Samen met een andere onervaren medewerker, twee pluimveedeskundigen en een coördinator zijn we van start gegaan. Aan welke informatie is behoefte, weten de beleidsmedewerkers wel wat ze willen weten? Wat zijn onze mogelijkheden, welke informatie kunnen we opsporen, wat is al voorhanden? De eerste dagen was voor ons vooral een speurtocht naar de juiste bronnen. Het lijkt voor een buitenstaander vanzelfsprekend dat een ministerie controle heeft over alle informatie en die ook voorhanden heeft. Toch is dit niet zo, tenminste, niet zo eenvoudig. Verspreid over het crisisteam en de gelieerde directies en uitvoerende organisaties is heel veel informatie te vinden. De medewerkers en organisaties die de data (b.v. aantallen besmettingen, ruimingen of dieren in gebieden) beheren, leveren niet uit zichzelf de meest recente gegevens aan. Het loont om een goed netwerk te hebben..

Het is fascinerend te zien hoe snel, in tijden van crisis, beleid gemaakt kan worden, of eigenlijk hoe snel beslissingen genomen kunnen worden. De eerste weken kwam de ambtelijke top van alle betrokken organisaties iedere ochtend (ook op zaterdag) samen in de crisistaf. De minister en de secretaris-generaal waren hier vaak bij aanwezig... ik niet. Alleen de leiding van het crisisteam mocht in de crisistaf aanwezig zijn, de rest werd direct na